

G40 themagroep Sterke Keten in actie

Strategische agenda '24-'25

Inleiding

Bij de start van deze collegeperiode heeft de themagroep Sterke Keten een Strategische agenda opgesteld. Nu, twee jaar verder, is het wenselijk deze agenda te actualiseren. Met deze aangepaste agenda kiezen de deelnemende steden koers richting de volgende collegeperiode na de gemeenteraadsverkiezingen in 2026. Dat gebeurt in de context van grote ongewisheid. Op tal van thema's is het wachten op hoe een nieuw kabinet richting geeft aan de aanpak van de vele vraagstukken op het brede samenhangende terrein van bestaanszekerheid, participatie, leren, werken en ondernemen. Dat betekent ook dat deze agenda een voorlopig karakter heeft; halfjaarlijks zal de concrete programmering en aanpak van thema's worden geactualiseerd.

In deze geactualiseerde agenda komen eerst doel en werkwijze van de themagroep aan de orde. Na een korte terugblik op resultaten van de afgelopen twee jaar, volgen de thema's die de komende tijd centraal komen te staan, voorafgegaan door een lijst punten die het optreden van de themagroep kenmerken.

Doel en werkwijze van de themagroep

Het doel van de themagroep Sterke Keten is om betere voorwaarden te verkrijgen voor de uitvoering van gemeentelijk en regionaal beleid gericht op herstel van bestaanszekerheid met focus op leren, werken, ondernemen en participatie. Dat gebeurt op twee manieren. Ten eerste wisselen gemeenten kennis en ervaring uit ter versterking van elkaars inzet en hebben zij als deelnemers goed zicht op relevante landelijke ontwikkelingen. Ten tweede zet de themagroep in op beleidsbeïnvloeding en (de ondersteuning van) lobbytrajecten. Deels via de VNG-commissie, deels op basis van eigen initiatief om voorgenomen Rijksbeleid in gewenste richting te beïnvloeden. Bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond leven zijn uitgangspunten voor de themagroep.

Beknopte terugblik

In het regeerakkoord van het kabinet Rutte IV is een aantal thema's opgenomen die in belangrijke mate de agenda van de themagroep hebben bepaald.

Allereerst betreft dat de zoektocht naar hoe herstel van bestaanszekerheid kan worden bevorderd. Jarenlang is inkomensgroei achterwege gebleven met als gevolg dat grote groepen inwoners van ons land de eindjes niet meer aan elkaar kunnen knopen en bovendien afhankelijk werden van toeslagen wat voor veel mensen grote problemen met zich mee heeft gebracht. Met een eerste verhoging van het minimumloon is een belangrijke stap gezet, maar is het nog steeds zoeken naar de wijze waarop bestaanszekerheid van

burgers kan worden bevorderd. De themagroep heeft zich onder meer met een brief aan de Tweede Kamer actief bemoeid met maatregelen om de scherpe kanten van de P-wet af te vijlen. Dat biedt enig perspectief op herstel van bestaanszekerheid, maar het is onduidelijk of een wezenlijke herziening – na de zeer kritische evaluatie van de P-wet – van de grond gaat komen. In het verlengde hiervan heeft de themagroep ook een bijdrage geleverd aan invulling van ad hoc maatregelen zoals de energietoeslag. Er is daarbij veel tijd besteed aan onderlinge uitwisseling en delen van best practises en zijn knelpunten in de uitvoering zijn aanhangig gemaakt bij het Rijk.

Recent heeft de themagroep een bijdrage geleverd aan discussies in G40 verband over hoe bestaanszekerheid kan worden hersteld. Naast pleidooien voor een stabiel en voorspelbaar inkomen zet de themagroep in op werk, scholing – en ondersteuningszekerheid. Er staan ondanks de krapte op de arbeidsmarkt nog steeds veel mensen aan de kant terwijl men wel wil en kan werken. Werk of andere vormen van participatie zijn belangrijk; in welke vorm dan ook draagt werk bij aan bestaanszekerheid, zingeving en gezondheid. Dat houdt naar het inzicht van de themagroep in:

- Iedereen moet naar vermogen kunnen meedoen.
- Er moeten banen komen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Zie ook het pleidooi van de commissie Borstlap.
- Meer banen op basis van vaste contracten. Minder flex.
- Meer werken moet ook lonen.

Een tweede belangrijke thema in het regeerakkoord betreft de uitbreiding van de Arbeidsmarktinfrastructuur. Er is als gevolg van de coronacrisis fors geïnvesteerd in de dienstverlening aan werkgevers en werkzoekenden. UWV en (centrum-) gemeenten hebben elkaar gevonden in nieuwe arrangementen om snel en effectief in te spelen op ontwikkelingen op de regionale arbeidsmarkt. De themagroep heeft zich samen met UWV zeer actief bemoeid met uitwerking van de nieuwe infrastructuur. Dat is onder meer gebeurd met de organisatie van een tweetal symposia samen met het UWV, waar in aanwezigheid van de beleidsverantwoordelijke DG stelling is betrokken over opdracht, reikwijdte en financiering van de beoogde infrastructuur. Het definitieve plaatje ligt nog niet op tafel. Naar de mening van de themagroep is het belangrijk dat AMR's een brede opdracht krijgen en zich ook actief kunnen bemoeien met hoe een "leven lang ontwikkelen" gestalte gaat krijgen. Verbindingen met het onderwijsveld en met de regionale economie zijn essentieel om de arbeidsmarkt goed te kunnen bedienen. Niet alleen waar het gaat over inzet van werk naar werk, maar vooral ook om mensen met een uitkering – weer – aan de slag te kunnen helpen. Bij een dergelijk brede opdracht hoort naar de mening van de themagroep ook voldoende armslag en budget om mensen perspectief te kunnen bieden. Er zijn veel rapporten die laten zien dat gemeenten en regio's veel geld te kort komen om mensen die dat nodig hebben tot steun te zijn. In het verlengde hiervan speelt weer het vraagstuk van positionering van de Sociaal Ontwikkelbedrijven. Een regelmatig terugkerend gespreksonderwerp voor de Themagroep. Er is veel kennis en ervaring nodig om mensen weer aan de slag te helpen; de ontwikkelbedrijven spelen daarin een cruciale rol, naast het bieden van 'beschutte' werkplekken. Eind december vorig jaar heeft de minister gereageerd op de analyse van ervaren knelpunten bij de ontwikkelbedrijven. Met de themagroep ziet zij de sociale infrastructuur als opstap, vangnet en beschutte omgeving. In de brief schetst zij

een aantal varianten om te komen tot een duurzame sociale infrastructuur. In 2024 zullen gemeenten en regio's samen met de Ontwikkelbedrijven op dit onderwerp koers moeten kiezen.

Inslag of leidraad voor het handelen van de G40 themagroep Sterke Keten in 2024 en 2025

Eerder is al aangegeven dat deze Agenda zich kenmerkt door een zekere voorlopigheid. Met een nieuw kabinet zullen ongetwijfeld nieuwe thema's komen bovendrijven. Niettemin is er de komende tijd ook een aantal constanten aan te wijzen in het optreden van de G40 themagroep, zowel inhoudelijk als qua werkwijze. Hieronder zijn deze puntsgewijs weergegeven:

- Bevordering van bestaanszekerheid in de vorm van werk, scholing – en ondersteuningszekerheid voor inwoners blijft richtsnoer van het handelen van de themagroep.
- De tekentafels voor nieuw beleid staan in onze steden en regio's. Dat betekent dat we ontwikkelingen in de praktijk en de uitwisseling daarover omzetten in concrete beleidswensen en daar ook de lobby op inrichten, al dan niet in samenspraak met VNG en maatschappelijke partners als UWV.
- We moeten met andere woorden laten zien 'hoe het kan' en dus niet alleen pleiten voor meer ruimte om te experimenteren met nieuwe aanpakken, maar dat dus ook durven en doen.
- Leidraad is niet alleen herstel van bestaanszekerheid maar ook herstel van vertrouwen in de gemeente als eerste overheid. Inwoners zijn bij ons geen doelwit, zoals de enquêtecommissie Fraudebeleid onlangs over het overheidsoptreden constateerde, maar wij vertrouwen onze inwoners en handelen daar ook naar.
- Leidraad is ook het kunnen vinden van de goede routes in het samenspel van Rijk, regio's, gemeenten en maatschappelijke partners. Landelijke kaders en doelen helpen als legitimatie en richtsnoer voor regionaal en lokaal handelen, maar mogen nimmer ontaarden in verplichte nummers. Primaat voor resultaat ligt in regio, stad en wijk.
- Leidraad is ook de noodzaak van voldoende discretionaire ruimte voor de uitvoering. Onze professionals moeten voldoende armslag hebben om verschil te kunnen maken.

Tot slot is de G40 themagroep onderdeel van het G40 Stedennetwerk. Waar mogelijk en nodig zoeken we de samenwerking met andere themagroepen binnen de G40 om de vraagstukken zo breed en integraal mogelijk aan te kunnen vliegen.

Lijst van speerpunten

1. Op de agenda houden van het rapport van de commissie Borstlap

Het gebeurt niet vaak dat een rapport uit 2020 nog steeds in veel discussies over inrichting van de arbeidsmarkt in ons land terugkomt. Dat is wel het geval met het rapport 'In wat voor land willen wij werken?' van de commissie Borstlap. Kern van dit

rapport is herinrichting van de arbeidsmarkt in ons land, met vooral ook een pleidooi om meer aandacht te geven aan scholing, participatie en steun voor mensen die aan de kant staan maar wel kunnen en willen werken. G40 gemeenten willen al langer dat er meer armslag komt om mensen weer aan de slag te helpen. Het past ook bij G40 gemeenten om naar nieuwe wegen om te zien om dat voor elkaar te krijgen, zoals de gemeente Groningen dat met de basisbaan doet. Nu werk en bestaanszekerheid zo nadrukkelijk op de landelijke agenda staan past het ook bij de themagroep om – mogelijk met expertise van buiten – met concrete voorbeelden te laten zien hoe bestaanszekerheid een steviger basis kan krijgen.

2. Blijven hameren op ingrijpende aanpassing van de P-wet: een routekaart naar één regeling voor de onderkant van de arbeidsmarkt

Hoewel de wijzigingen in de Participatiewet welkom zijn, is het van belang om voor een fundamentele herziening te blijven pleiten. We vinden dat met de in de P-wet verpakte prikkelwerking veel inzet in het kader van de P-wet terecht komt bij mensen die ook op eigen kracht de weg naar werk weten te vinden. Doel van een nieuwe P-wet moet zijn dat mensen naar vermogen kunnen meedoen en nodig zijn en dat het instrumentarium is afgestemd op de mensen die dat het hardste nodig hebben. Het doel moet zijn tot wetgeving te komen die daadwerkelijk bestaanszekerheid realiseert waarbij het basisniveau van het sociaal minimum op een afdoende hoogte ligt en waarbij het loont om aan het werk te gaan, mensen kansengelijkheid biedt, de menselijke maat hanteert en het vertrouwen van inwoners in de overheid herstelt. Hierbij moet niet alleen worden gekeken naar de samenhang met andere stelsels maar vooral ook naar hoe goed en betaalbaar wonen kan bijdragen aan bestaanszekerheid.

3. Een stevige sociale infrastructuur

Er is in regio's een goede infrastructuur nodig om in de expertise en steun te voorzien om mensen met grote afstand tot de arbeidsmarkt van werkplekken (beschut) en/ of steun te voorzien om weer aan het werk te komen. Er is meer budget beschikbaar om in de kosten van deze infrastructuur te voorzien, dit jaar zal de vraag vooral zijn hoe – met welke scenario's voor borging van deze infrastructuur kan worden gezorgd. De themagroep gaat zich actief bemoeien met keuzes voor de verschillende scenario's en daarbij ook de praktijk laten spreken. Een belangrijk thema in dit kader betreft ook de Banenafpraak. De afspraken lopen tot 2025, maar hamvraag is of er nieuwe afspraken komen om mensen met beperkingen aan de slag te helpen. De themagroep zal proberen een voorschot te nemen op de landelijke discussies die ongetwijfeld dit jaar zullen komen. Tot slot is sociaal ondernemerschap een relevant instrument om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt aan de slag te helpen. Instellingen en bedrijven kunnen een keurmerk 'Sociaal ondernemer' verwerven wanneer zij een plek bieden aan mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. In veel gemeenten zijn er afspraken om bij aanbestedingen sociaal ondernemers een streepje voor te geven, maar dat is lang niet overal het geval. Het past bij de themagroep om – geactualiseerd – overzicht te bieden wat gemeenten op dit vlak doen en te bezien welke stappen nodig zijn om 'opbrengst' van sociaal ondernemers in de sfeer van banen te verbeteren.

4. Een leven lang ontwikkelen en bevordering totstandkoming van regionale Human Capital-agenda's

In een context van aanhoudende arbeidsmarktkrapte, snel groeiende sectoren en grote transitie is het van groot belang een wendbare en weerbare beroepsbevolking te verkrijgen. Verbindingen met de werelden van onderwijs en economie zijn essentieel. Er ligt een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor alle betrokken partijen om passende scholingsmogelijkheden te bieden en werknemers en bedrijven van advies en ondersteuning te voorzien. De opgave voor een goed Human Capital-beleid moet naar het oordeel van de Themagroep op lokaal en regionaal niveau gestalte krijgen. Het past binnen een brede opdracht van AMR's om een basisinfrastructuur voor het opleidings- en scholingsaanbod te organiseren. In dat kader is de G40 themagroep actief betrokken bij de aanvraag die regio's in samenspraak met provincies voorbereiden voor het Groiefonds. Vertrekpunt bij deze aanvraag is de constatering dat het huidige Nederlandse stelsel dat LLO moet faciliteren, versnipperd is, niet voor alle werknemers toegankelijk is en onvoldoende richting geeft. Doel van de aanvraag is bewezen succesvolle regionale fondsen voor loopbaanadvies en scholing samen te brengen, op te schalen en daarmee ook aan te sluiten op landelijke en private structuren, zoals de sectorgebonden O&O-fondsen.

5. Voortzetting bemoeienis arbeidsmarktinfrastructuur

De arbeidsmarktregio's (AMR) hebben een snelle ontwikkeling doorgemaakt en vormen het schaalniveau voor de uitwerking het regionale arbeidsmarktbeleid. Dat is landelijk erkend, er komen landelijk duidelijke richtlijnen voor wat minimaal op schaal van de regio moet worden geregeld. Discussies zijn er zoals eerder al aangegeven over de reikwijdte van de opdracht en de vereiste financiering om actief te kunnen inspelen op alle uitdagingen. De themagroep heeft zich actief bemoeid met deze discussies en zal samen met UVW veel aandacht geven aan de uitvoering. Afspraken over rollen en verantwoordelijkheden moeten op verschillende schaalniveaus handen en voeten krijgen binnen het raam van wat landelijk is geregeld. In elke regio zijn wel pilots en initiatieven aan de orde om uit te vissen hoe de uiteenlopende werelden van sectoren, onderwijs – en scholingsinstellingen en inzet van arbeidsmarktinstrumenten voor specifieke doelgroepen effectief kunnen worden verbonden. De inzet voor mensen met psychische kwetsbaarheden is in dit kader een belangrijk aandachtspunt. Het aantal mensen dat uitvalt vanwege burn out klachten blijft maar stijgen. Het past bij de G40 om daar ook overzicht van te maken en belangrijke kenmerken in te brengen in de landelijke discussies.

6. Arbeidsmigratie

Vanwege de enorm flexibele arbeidsmarkt is ons land afvoerputje geworden voor al het werk dat veel inwoners never nooit willen doen. Grote groepen migranten uit

andere Europese landen worden verleid hier te komen werken tegen veelal abominabele voorwaarden. Een recent rapport legt de vinger op de onwenselijkheid van deze situatie en roept vrij naar Borstlap indringend de vraag op: wat voor werk willen wij in ons land? Veel G40 steden moeten als – naburige – grote stad voor huisvesting en andere voorzieningen zorgen en hebben dan ook te maken met overlastsituaties. Het is dan ook alleszins relevant om als themagroep stil te staan bij de vraag hoe gemeenten en regio's greep krijgen op de vraag wat voor werk we willen in de regio. Een vraag die gegeven de grote krapte in tal van sectoren alleszins relevant is. Agendering van deze vraag moet gelijk opgaan met de vraag over welke instrumenten regio's beschikken om hierin te sturen en hoe daarbij het samenspel eruit ziet met provincie en Rijk.

7. **Van school naar werk**

Binnen dit thema's gaat het zowel om tegengaan van voortijdig schoolverlaten en de instrumenten en middelen die gemeenten en onderwijspartijen daarbij kunnen en moeten inzetten. Het gaat om de vraag hoe kwetsbare jongeren veelal via de VSO/Pro- opleidingen hun weg naar de arbeidsmarkt in de regio kunnen vinden. Hamvraag is of binnen de nieuwe arbeidsmarktinfrastructuur voldoende ruimte is om gezamenlijk deze kwetsbare groep aan de slag te helpen.